

УДК 81'42=111

## СИНТАКСИЧНА ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ТЕМПОРАЛЬНИХ ВІДНОШЕНЬ В АНГЛОМОВНОМУ ЖУРНАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ: ВІКОВИЙ АСПЕКТ

Данильченко І.В.

*У статті розглядається вплив віку журналістів на вживання синтаксичних засобів вербалізації часу в сучасному англомовному журнальному дискурсі. Встановлено, що темпоральні значення узагальнюються від позначення окремих моментів часу у молодих авторів до його динамічності та неподільності у похилому віці.*

*Ключові слова: англомовний журнальний дискурс, темпоральність, референція, вік, синтаксис.*

*В статье рассматривается влияние возраста журналистов на употребление синтаксических средств вербализации времени в современном англоязычном журнальном дискурсе. Установлено, что темпоральные значения обобщаются от обозначения отдельных моментов времени у молодых авторов к его динамике и нечленимости у пожилых журналистов.*

*Ключевые слова: англоязычный журнальный дискурс, темпоральность, референция, возраст, синтаксис.*

*The article explores syntactical means of verbalizing time in modern English magazine discourse from the perspective of the journalists' age. It is revealed that temporal meaning is generalized from discrete time reference with young authors to dynamicity and indivisibility with elderly writers.*

*Key words: magazine discourse, temporality, reference, age, syntax.*

Темпоральні відношення, які на рівні синтаксису оформлюються обставинами й підрядними реченнями часу, посідають важливе місце в медіа-дискурсі завдяки необхідності встановлення часових меж подій і явищ та їх співвіднесення з частотністю публікації видань. Медійна важливість темпорального чинника виявляється у тому, що, з одного боку, зміст текстів узгоджується з частотністю виходу газет, журналів, теле- чи радіовипусків, а з іншого, сучасні ЗМІ не лише занурені в час, але й формують його [3, с. 62], що ставить у центр уваги фактор мовної особистості журналіста й зумовлює актуальність цієї розвідки. Особливу увагу привертає відображення темпоральних відношень в аспекті віку репортерів, оскільки, залежно від досвіду та знань людини на певних етапах життя, час концептуалізується й, відповідно, вербалізується по-різному. Тому метою цієї статті є виявлення впливу віку журналіста на особливості синтаксичної вербалізації темпоральних відношень в англомовному журнальному дискурсі. Матеріалом дослідження слугує корпус обставин і підрядних речень часу, виокремлених методом суцільної вибірки з 90 статей часопису *Newsweek* за 2005–2012 рр.,

написаних журналістами різного віку: ранньої дорослості або молодості, що охоплює межі від 20 до 39 років, середнього віку, що триває від 40 до 59 років, та пізнього періоду, або старості, – понад 60 років [5, с. 29].

Конструювання часу в англомовному медіа-дискурсі зазвичай спирається на взаємодію ритмічної, циклічної й лінійної моделей часу [1, с. 688; 3, с. 63], що визначають особливості мовного оформлення темпоральних відношень. Ритми людського організму, втілені у повторюваних рухах на зразок скорочення серця та у перцептивному моменті тривалістю 2–3 секунди, є основою людського досвіду тривалості й темпоральності [8, с. 187]. Циклічна модель часу, в якій на первинні ритми тіла накладаються природні цикли [1, с. 688], утворена внаслідок повторюваності явищ і втілена у щогодинних та півгодинних випусках теле- й радіоновин та щоденних публікаціях газет. Журнальний дискурс утворений унаслідок взаємодії циклічної та лінійної моделей. З циклічною моделлю часу пов'язана публікація журналів новин один раз на тиждень, що виявляється у співвіднесенні обставин *lastweek*, *thisweek* і назв днів із датами на

журнальних обкладинок, які позначають час виходу номеру. Лінійна темпоральна модель представлена у текстах журнальних статей як послідовність подій і явищ, як лінія *минуле-теперішнє – майбутнє* за допомогою дат. Водночас тижнева періодичність виходу часописів передбачає нижчу оперативність подачі інформації порівняно з іншими різновидами медіа-дискурсу, дозволяючи узагальнювати більше фактів із різних сфер діяльності людини незалежно від часу публікації. Тому події й факти, висвітлені у журнальному дискурсі, співвідносяться з темпоральною шкалою, що передбачає лінійність часових фрагментів, віддалених на різну відстань від часу публікації журналів.

Залежність відображення в англomовному журнальному дискурсі темпоральних відношень від віку авторів виявляється у двох ракурсах: по-перше, вік визначає загальну кількість темпоральних конструкцій у статтях, по-друге, зумовлює частотність вживання обставин на позначення точного або приблизного часу.

Із віком загальна кількість темпоральних конструкцій зменшується, що свідчить про фокусування у молодому віці уваги на темпоральних характеристиках дійсності. Журналісти похилого віку фокусуються на більш складніших відношеннях: причини, цілі, наслідку, умови тощо. У статтях молодих репортерів виявлено 835 темпоральних конструкцій, у матеріалах авторів середнього віку – 769, а в журналістів віком понад 60 років – 698.

На тлі вікової тенденції до зниження кількості темпоральних конструкцій змінюється їх семантика, відображена у ступені точності позначення часу. Особа, яка концептуалізує час, або спостерігач [10, с. 83], вносить у лінійну модель два суперечливі, на думку Н.Д.Арутюнової, компоненти: точку й рух [1, с. 692]. При концептуалізації часу взаємодія тіла людини як початкової точки відліку зі сприйняттям спирається на соматичні орієнтири БЛИЗЬКО – ДАЛЕКО, котрі репрезентують відстань від спостерігача до об'єктів [3, с. 26]. Відповідно, виокремлюємо темпоральну *концептуалізацію близька*, за якої мовець здійснює точну часову референцію, напр., *on Monday, in July 2012*, та *концептуалізацію далеко*, де вказівка на час дається приблизно, напр., *lately, longago, someday*. Специфіка значення темпоральних одиниць зумовлена тим, що час є гетерогенною сутністю: з одного боку, це проміжок [11, с. 872] між двома точками [13], що вимірюється годинами, хвилинами тощо [14, с. 651], а з іншого, він є аморфною й безкінечною сутністю [13]. Тому час може бути представлений як *точка*, тобто дискретне місце на часовій шкалі, як *інтервал*, тобто вимірювана протяжність між двома точками, або як *матриця*, що асоціюється з безкінечною протяжністю, що не має меж та контурів.

Для розкриття особливостей семантики одиниць на позначення неоднорідних сутностей, якою є час, у когнітивній лінгвістиці застосовується теорія побудови перспектив (VantageTheory), спочатку розроблена для пояснення сприйняття кольорів за аналогією до орієнтування людини у просторі й часі [12, с. 494] й використана для пояснення низки різних явищ мови і дискурсу [4, с. 137; 7, с. 90]. У межах цієї теорії категоризація дійсності розгляда-

ється як побудова перспектив, що формуються внаслідок взаємодії трьох координат: точки відліку, представленої індивідом, який орієнтується, руху і спокою [4, с. 137]. Категорія представлена двома перспективами (vantages): основною (dominant), співвідсною зі статикою, та вторинною (recessive), пов'язаною з динамікою. Основна категоріальна перспектива імплікує близькість спостерігача до референта, котрий постає як однорідна сутність, сукупність однотипних властивостей, рис подібності, на яких індивід фокусується (zoomin) [7, с. 91]. Тому вважаємо, що цю перспективу формують обставини на позначення точного часу, співвідносного з дискретною точкою, напр., *on March 17*, або інтервалу з вказівкою на його точну протяжність, напр., *over the past 10 years*. Точність часової референції досягається за рахунок вживання у складі обставин, що вказують на точку на часовій шкалі, числівників та іменників в однині на позначення годин, напр., *at 7 a.m., at 14.30*, частин доби, напр., *in the morning, at night*, днів тижня, напр., *on Monday*, місяців, напр., *in April*; пір року, напр., *in summer*; років, напр., *in 2012*, а також назв подій, що асоціюються з точними датами, напр., *on Christmas*. Обставини, що подають вимірний інтервал, вказують на точну протяжність іменниками у множині й числівниками, напр., *within 5 months*. В основній перспективі обставини на представлення темпоральної точки та інтервалу орієнтують читача у часі описуваної події чи явища.

Вторинна перспектива пов'язана зі зменшенням категорійних ознак і акцентує віддалення (zoomout) від окремих елементів та їх синтез у певну нову єдність [7, с. 93], а тому ця перспектива відображена у вербалізації часу в термінах простору, напр., в обставині часу *foralongtime* означення *long* позначає фізичну протяжність [8, с. 48]. Цю перспективу встановлюють три групи обставин: на позначення невизначеної часової точки, напр., *at the crucial moment*, приблизного інтервалу, напр., *during the ircampaign*, та матриці [8, с. 141], напр., *in th elongrun*. Їх особливістю є те, що відсутність вказівки на чіткі часові межі акцентує інші значення, як-от простору й оцінки, що виявляються у вторинній перспективі. Розглянемо ці різновиди обставин.

Обставини на позначення невизначеної часової точки включають конструкції просторової та оцінної семантики, що набувають темпорального значення в контексті. Темпорально-просторові конструкції містять іменники, що вказують на місцезнаходження референта у просторі, напр., одиниця *deathbed* позначає ліжко, на якому лежить людина в останні хвилини свого життя [14, с. 235], тобто імплікує просторове розміщення референта. Внаслідок переосмислення просторової семантики й розуміння смерті як кінцевої точки життєвого шляху [14, с. 235], обставина *on their deathbeds* набуває темпорального значення у наступному реченні: *On their deathbeds, most people don't regret not having clambered a rung higher, but having worked too hard, and having lost touch with friends* [Newsweek 20.09.2010]. Темпоральна точка, позначена обставиною *on the deathbed*, подається узагальнено, на що вказує підмет *most people*.

Темпорально-оцінні конструкції містять оцінний прикметник чи прислівник та іменник на позначення часу *time, moment, hour, period, stage, age, juncture*, напр., *in a completely capricious moment, in an age of big achievements, in difficult stages of their deployment, on a clear day in politics*. Ці конструкції не стільки орієнтують читача у часі описуваних подій, скільки впливають на читача, формуючи певне ставлення до описуваної події, адже час у цих обставинах слугує фоном для вираження оцінки й суб'єктивної думки автора. У темпорально-оцінних конструкціях час представлений як річ, якою можна маніпулювати на користь чи на шкоду чомусь, як інструмент для досягнення певної мети, як предмет, який можна створити, здобути, використати, втратити тощо (пор. *Commodity sense – Evans 2004: 177*). Так, в обставині *at critical junctures in campaigns* автор фокусує увагу на оцінному прикметнику *critical*, який, вказуючи на неточний час, акцентує увагу на цінності певного моменту, важливості розгортання діяльності в окремий часовий період: *Playing to stereotypes can endanger them to voters at critical junctures in campaigns* [Newsweek 8.03.2008].

Невизначений інтервал у разі позначення вторинної перспективи вербалізується обставинами з прийменниками *in, over, during, through* та абстрактними іменниками на позначення процесу (*deployment, marketing, promotion*), що імплікують обмежений, але чітко не визначений проміжок часу, напр., *Medicare and Medicaid paid billions to buy cancer and kidney patients the anti-anemia drugs to help them avoid blood transfusions or boost energy during grueling chemotherapy* [Newsweek 08.11.2011]. У наведеному реченні обставина *during grueling chemotherapy* імплікує обмеженість часового інтервалу, протягом якого проводиться хіміотерапія, не фіксуючи при цьому чіткі часові межі, оскільки курс цього лікування може бути різним. Натомість автор фокусує увагу на попередженні шкідливих наслідків цього процесу, а не на тривалості самої терапії.

Матриця відбиває концептуалізацію часу як аморфної сутності, що не має меж та контурів і включає в себе безкінечну кількість точок та інтервалів, які не виділяються окремо [8, с. 142]. Час представлений як абсолют, форма буття, що не залежить від окремих подій, не зводиться до сукупності чи секвенції часових проміжків, а є неперервним рухом, на тлі якого людина сприймає зміни й ідентифікує події. Час як матриця (*matrix sense – Evans 2004: 141*) вербалізується прислівниками *lately, recently, eventually, immediately, once* (у значенні *колись, одного разу*), *long, temporarily* та іменними виразами *for a while, forever, in modern times, in the long run, in quite some time, in the future, sooner or later, long ago, the other day*, вказуючи на час події узагальнено. Часова матриця є своєрідною референційною рамкою (*referenceframe*), каркасом (*template*), патерном (*pattern*), фоном (*background, backdrop*) [8, с. 144], на якому виокремлюються часові точки й інтервали. Відповідно, у журнальному дискурсі матричне представлення часу не має на меті зорієнтувати читача у часі, а лише фон для розгортання інших характеристик дійсності у тексті: *Someday, all the fossil fuels that used to be in the ground will be burned* [Newsweek 20.09.2010]. У наведеному

реченні обставина *someday* вказує на час узагальнено, акцентуючи сам факт закінчення ресурсів викопного палива.

На відміну від обставин, які або орієнтують читача у часі описуваних подій в основній перспективі, або створюють фон для акцентування інших (нетемпоральних) характеристик у вторинній, підрядні речення часу встановлюють хронологічний зв'язок між двома чи кількома подіями, відбиваючи відношення одного часового фрагмента до іншого (інших), тому належать до іншого рівня фрагментування дійсності. На темпоральний зв'язок між двома (чи більше) подіями вказують підрядні речення й обставини часу, що вводяться сполучниками *when, while, since, until, before, after, as, once* [9, с. 158]. З позицій теорії побудови перспектив обставини й підрядні речення часу зі сполучниками *when, while, since, until* утворюють основну перспективу, оскільки темпоральне значення є для них основним, прототиповим. Обставини й підрядні частини зі сполучником *when* акцентують одночасність двох подій [9, с. 158], зі сполучником *while* фокусують увагу на тому, що дія, описана у підрядній частині, триває довше, ніж дія, відображена в головній частині, напр., *It's appropriate to spend while the economy is weak* [Newsweek 20.12.2010]. Конструкції з *since* та *until* фіксують часові межі: *Another six soldiers have killed themselves since the stand-down* [Newsweek 06.11.2007].

Вторинна перспектива, пов'язана з віддаленістю події від спостерігача, зумовлює вживання обставин і підрядних речень часу з часово-просторовою, часово-причиною, часово-умовною й часово-концесивною семантикою. Диференціація цих різновидів другорядної перспективи здійснюється на основі аналізу значення прийменника, що вводить обставину, або сполучника, що приєднує підрядну частину, та його комбінування з різними мовними одиницями. Розглянемо виокремлені різновиди вторинної перспективи.

*Часово-просторові* обставини й підрядні частини вводяться сполучниками *before* й *after*, що вказують на часову послідовність [9, с. 158]. Однак прототиповим для них є значення локалізації об'єкта попереду-позаду у просторі [15, с. 155], що підтверджує значна кількість у журнальних статтях обставин місця зі сполучниками *before* й *after* з просторовим значенням. У разі позначення вторинної перспективи конструкції з *before* локалізують подію у часі ближче до спостерігача, *after* – на більшій відстані [10, с. 84]. Наприклад, у підрядній частині наведеного нижче речення сполучник *before* вказує на те, що час створення позашляхова й комп'ютера знаходиться ближче до автора, ніж час стабілізації рівня вуглекислого газу на планеті у головній частині: *A geologic regulatory process fixed the world's carbon dioxide levels before humans arrived with their SUVs and computers* [Newsweek 20.09.2010].

*Часово-причинні* конструкції вводяться сполучником *as*, який має значення зумовленості [6, с. 347], а при встановленні вторинної перспективи вказує, що поява, зміна чи припинення дії, зазначеної у підрядній частині чи обставині з *as*, викликає зміну ситуації, описаної у головній частині [9, с. 158]. Так,

у наведеному нижче реченні зміна політичного курсу, про який повідомляється у підрядній частині (*as policy shifts*), не стільки співіснує у часі з підприємницькою діяльністю у країні, скільки створює можливість для її покращення: *Some renewable firms are expecting their domestic business to grow rapidly as policy shifts* [Newsweek 7.06.2010].

Часово-умовні обставини й підрядні частини, що вводяться сполучником *once*, *часово-концесивні* зі сполучником *whenever* і *часово-порівняльні* зі сполучниками *as soon as*, *as long as* встановлюють вторинну перспективу. Темпоральне значення, взаємодіючи з іншими, виявляється тільки в контексті, напр., *But once elected, Sarkozy quickly disappointed far-right voters – along with just about everyone else* [Newsweek 28.02.2011].

До окремих груп, не співвідносних з основною чи вторинною перспективою, відносимо обставини частотності, які акцентують увагу на повторюваності подій, напр., *often, frequently, sometimes*, та обставини руху, які репрезентують рух від дальньої часової точки до спостерігача, напр., *still, so far, no longer, already, yet*. Обставини частотності вказують на повторюваність дії, напр., *often, frequently, sometimes, rarely, always, never, again, repeatedly*, виокремлюють регулярні проміжки часу, через які повторюються описувані події, напр., *every week, every month, every year*, та вказують, вкотре відбувається зазначена подія, *for the first time, twice*. Обставини руху *still, so far, no longer, already, yet* вказують на часові відношення найбільш абстрактно: *still* акцентує незмінність ситуації у минулому та тепер і характеризує дію як неочікувану чи небажану, *so far* імплікує можливість зміни ситуації у майбутньому, *no longer* вказує на дію, яка відбувалася в минулому і завершилася дотепер, а зв'язок між двома подіями виражається прислівниками *already* й *yet* [6, с. 260].

У журнальному дискурсі новин категорія часу об'єктивована як взаємодія основної й другорядної категоріальних перспектив. Основна перспектива, співвідносна з точним часом, вербалізується на рівні фрази обставинами на позначення дискретної часової точки та інтервалу з чіткими часовими межами, а на рівні речення – підрядними темпоральними частинами зі сполучниками *when, while, since, until* і обставинами з цими ж сполучниками. Вторинна перспектива, втілена у зближенні часу з іншими ознаками, як-от простором і оцінкою, вербалізується на рівні фрази обставинами на позначення невизначеної часової точки, інтервалу без чітко визначених меж і матриці, а на рівні речення – підрядними частинами зі сполучниками *before, after, as, once, whenever, as soon as, as long as* і обставинами з цими ж сполучниками. З урахуванням розглянутих положень проаналізуємо вплив віку журналістів на вживання темпоральних обставин і підрядних частин у сучасному англомовному журнальному дискурсі спочатку на рівні фрази, а потім на рівні речення.

У статтях молодих авторів категорія часу на рівні фрази представлена переважно основною перспективою: виявлено 250 обставин основної перспективи на противагу 232 на позначення вторинної. Це свідчить про важливість для молодих репортерів точної часової референції: в основній

перспективі 143 обставини на позначення дискретної часової точки, напр., *in 1986*, вказують на чітке місце на часовій шкалі, тобто окремі моменти, на яких людина зосереджується, й 107 обставин на позначення інтервалу з чіткими часовими межами, напр., *over 2 months*, у статтях молодих журналістів свідчать про фокусування у цьому віці на обмеженій тривалості часу з чіткими межами. Зважаючи на короткий життєвий шлях молодих людей (до 40 років), у їх свідомості ще не склалося уявлення про значну часову протяжність. На важливість у молодому віці чітких часових меж вказує частіше вживання молодими авторами фраз із прийменниками *in* та *within* (32 одиниці), котрі позначають концептуалізацію часу як контейнера [15, с. 188]. У статтях авторів середнього й похилого віку кількість цих обставин зменшується до 14 й 12 відповідно. Загальна кількість обставин на позначення точки й інтервалу в основній перспективі зменшується до 137 і 76 одиниць у статтях авторів середнього віку й 104 та 51 у літніх журналістів.

У авторів середніх літ дистрибуція обставин на позначення основної й вторинної перспектив майже однакова: виявлено 213 обставин на позначення основної перспективи й 221 обставину на позначення другорядної. Рівномірна дистрибуція цих обставин у статтях репортерів середнього віку відбиває їхню зосередженість однаковою мірою як на точному часі, так і на розмитих темпоральних вказівках.

У статтях журналістів похилого віку категорія часу представлена взаємодією основної та вторинної перспектив із перевагою останньої, що свідчить про концептуалізацію динамічності й неподільності часу в похилому віці. У проаналізованих статтях авторів цієї вікової групи 209 обставин вказують на невизначену часову точку, невизначений інтервал та матрицю, пов'язані з вторинною перспективою, на противагу 155 обставинам основної перспективи. Точка при позначенні вторинної перспективи вказує не стільки на місце на часовій шкалі, скільки на місцезнаходження референта у просторі, що свідчить про злиття часу й простору у свідомості людей похилого віку. Інтервал у статтях авторів похилого віку, котрий вербалізується виразами з прийменниками *in, for, over, during, through, under* та іменниками у множині з квантифікаторами *some, quit some, several*, свідчить про відсутність чітких часових меж. У складі цих обставин прийменник *over* імплікує підняття спостерігача над поверхнею [15, с. 64], напр., *It is unlikely that all these jobs will move offshore over the next several years* [Newsweek 25.07.2005], *a through (throughout)* позначає перетин горизонтальної площини [15, с. 217], напр., *He helped pass the Balanced Budget Act of 1997, which led to the first federal surpluses through decades* [Newsweek 07.03.2011]. Матриця свідчить про концептуалізацію часу гештальтно у похилому віці. Внаслідок пройденого довгого життєвого шляху літніх людей (понад 60 років) велика кількість часових моментів та інтервалів зливаються в аморфну масу, тому події сприймаються на значній ментальній відстані й вказівка на точний час стає не важливою. Натомість

увага літнього репортера акцентується на складніших характеристиках дійсності, відносячи час до фону, референційної рамки, що наповнюється змістом.

На рівні речення у статтях молодих авторів 142 конструкції утворюють основну перспективу, представлена обставинами й підрядними реченнями з *when* та *while* (102 конструкції), що акцентують одночасність, співіснування у часі кількох подій, та конструкціями з *since* *until* (73 конструкції), що фіксують часові межі. Другорядна перспектива, пов'язана із супутньою семантикою, налічує 73 одиниці. У статтях авторів середнього і похилого віку категорія часу на рівні речення представлена більш рівномірною взаємодією двох перспектив: 123 одиниці формують основну перспективу й 83 – вторинну у журналістів середнього віку і 127 та 76 відповідно у статтях авторів похилого віку. Це свідчить про урізноманітнення й узагальнення темпоральних відношень з віком репортера.

Сталою у журналістів трьох вікових груп є кількість обставин частотності й руху. На частотність у статтях молодих журналістів вказують 72 одиниці, у статтях авторів середнього віку – 91, а похилого віку – 78. Так, у наведеному нижче реченні

обставини *always* та *repeatedly* вказують на те, що автор неодноразово стикався з описаною ситуацією: *Facebook has repeatedly changed its privacy policy, always in one direction* [Newsweek 7.06.2010]. На рух вказують 66 обставин у статтях молодих журналістів, 43 – у матеріалах журналістів середнього віку й 53 – похилого віку. Рівномірна дистрибуція цих обставин у статтях трьох вікових груп вказує на концептуалізацію схожих повторюваних дій у будь-якому віці.

Отже, вікове зменшення кількості обставин і підрядних речень часу свідчить про перехід журналістів від фокусування на темпоральних характеристиках дійсності у молодому віці до складніших відношень у літніх репортерів: причини, наслідку, умови, допусту. Представлення темпоральних відношень змінюється від фрагментарної категоризації у молодому віці до акцентування динамічності й неподільності часу у статтях журналістів похилого віку. Перспективи дослідження вбачаємо в аналізі особливостей вербалізації інших абвербіальних відношень у журнальному дискурсі в аспекті віку репортера: причини, цілі, наслідку, умови й допусту.

#### Література

1. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека / Н. Д. Арутюнова. – М. : Языки русской культуры, 1999. – 895 с.
2. Гошилик Н. С. Лексична репрезентація часу в системі сучасної англійської мови та публіцистичному дискурсі : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 "Германські мови" / Гошилик Н. С. – Харків, 2011. – 16 с.
3. Потапенко С. І. Сучасний англомовний медіа-дискурс: лінгвокогнітивний і мотиваційний аспекти : монографія / С. І. Потапенко. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2009. – 391 с.
4. Потапенко С. І. Языковая репрезентация категорий: данные теории построения перспектив / С. И. Потапенко // Когнитивные исследования языка : сб. науч. тр. – М., 2010. – Вып. VII : Типы категорий в языке. – С. 137–143.
5. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис / Э. Эриксон. – М. : Прогресс, 1996. – 264 с.
6. English Grammar / ed. John Sinclair. – L. ; Glasgow : Harper Collins Publishers, 1991. – 486 p.
7. Głaz A. Let me hear you talk and I'll tell you where you are / A. Głaz // Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія "Філологічні науки". – 2007. – С. 90–97.
8. Evans V. The Structure of Time: Language, Meaning and Temporal Cognition / V. Evans. – Amsterdam (Phil): John Benjamins, 2004. – 224 p.
9. Hewings M. Advanced Grammar in Use / M. Hewings. – Cambridge : Cambridge University Press, 2006. – 294 p.
10. Langacker R. W. Cognitive Grammar : A Basic Introduction / R. W. Langacker. – Oxford : Oxford University Press, 2008. – 563 p.
11. Longman Exams Dictionary. – Harlow : Longman, 2007. – 1833 p.
12. MacLaury R. E. Introducing vantage theory / R. E. MacLaury // Language Sciences. – 2002. – Vol. 24, № 2. – P. 493–536.
13. Merriam-Webster Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.merriam-webster.com/dictionary/time>. – Назва з екрану.
14. Oxford Advanced Learner's Encyclopaedic Dictionary. – Oxford : Oxford University Press, 1992. – 890 p.
15. Tyler A. The Semantics of English Prepositions: Spatial Scenes, Embodied Meaning and Cognition / A. Tyler, V. Evans. – Cambridge : Cambridge University Press, 2003. – 255 p.